

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.8113410>

Accepted: 28.05.2023

İki Dillilik, Dil Edinimi ve Dil Öğretimi Bilingualism, Language Acquisition, and Language Teaching

Gülben ŞİMŞEK

Şadiye Mustafa Caf Ortaokulu

gulbensb@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4277-320X>

Özet

Bu çalışmanın amacı iki dillilik hakkında bilgi vermek, dil edinimi ve dil öğretimi arasındaki farkları açıklamak ve iki dilli olmanın yarattığı avantajları ve dezavantajlar konusunda bilgi vermektir. Bu yazımızda temelde aynı olduğu düşünülen ancak okumalarımız ve değerlendirmelerimiz anlamında içerikleri birbirinden farklı olan 'iki dillilik', 'dil edinimi' ve 'dil öğrenimi' kavramlarını ele alacağız. Bu nedenle çalışmamızın temel amacı bu kavramların arasındaki farkları tespit etmektir. "İki dillilik" (bilingualism), iki farklı dilde iletişim kurabilme yeteneği anlamına gelmektedir. Dil edinimi dili öğrenen kişinin bilinçdışı maruz kaldığı mesajların birleşmesiyle gerçekleşmektedir. Dil öğrenmek ise bir süreç olmakla birlikte kişinin istemli bir şekilde uğraşmasını gerektirirken aktif çaba da gerektirmektedir.

Dili öğrenme ve dili edinme arasındaki temel fark öğrenmenin bilinçli, dil edinmenin ise bilinçaltı sürecini ifade etmesidir.

Anahtar Kelimeler: İki dillilik, Dil Edinimi, Dil Öğretimi.

Abstract

The aim of this study is to give information about bilingualism, to explain the differences between language acquisition and language teaching, and to give information about the advantages and disadvantages of being bilingual. In this article, we will discuss the concepts of 'bilingualism', 'language acquisition' and 'language learning', which are thought to be basically the same but differ in their content in terms of our readings and evaluations. Therefore, the main purpose of our study is to determine the differences between these concepts. "Bilingualism" means the ability to communicate in two different languages. Language acquisition takes place by combining the

messages that the language learner is unconsciously exposed to. Learning a language, on the other hand, is a process and requires an active effort, while it requires volitional effort.

The main difference between learning a language and acquiring a language is that learning refers to the conscious process, while language acquisition refers to the subconscious process.

Keywords: Bilingualism, Language Teaching, Language Acquisition.

BILINGUALISM (İKİ DİLLİLİK)

“İki dillik” (bilingualism), iki farklı dilde iletişim kurabilme yeteneği anlamına gelmektedir. Çocukların doğdukları andan itibaren iki farklı dil konuşulan ortamda büyümeleri doğal olarak iki dili de edinebilmelerini sağlamaktadır. Üç ya da dört farklı dil konuşulan aile ortamında büyüyen çocukların durumu ise “çok dillilik” (multilingualism) olarak tanımlanır. “Tek dillilik” (monolingualism) ise, sadece bir dilin konuşulduğu ortamlarda büyüyen çocukların, bu dilde iletişim kurabilme becerisi anlamına gelir. Bazı araştırmacılar, farklı dilleri aynı anda edinmenin çocuğun dil gelişimini yavaşlattığını ve iletişim becerilerinin geri kaldığını ileri sürerken bu görüşe karşı çıkan araştırmacılar, özellikle ilk üç yılda beyin gelişiminin çok önemli olduğunu ve bu dönemde çocuğun dil ediniminin daha kolay olduğunu savunmaktadırlar. İki yaşındaki bir çocuğun beyinde, bir yetişkinle kıyaslandığında daha fazla sinaptik bağlantının olduğu bir gerçektir. Beyindeki bu sinaptik bağlantılar kullanılmadığı zaman kaybedilir. Bu sebeple çocuğa ne kadar erken dönemde iki farklı dil öğretilirse o kadar avantajlı olduğu vurgulanmaktadır. Dil edinimi, çocuk doğmadan önce başlamaktadır. Dil ediniminde en önemli adım “anlama”nın gelişmesidir ve bununla birlikte bebeklerin anlaması genellikle konuşmasından 6 ay daha ileridedir. Dolayısıyla, bebek 6 aylık iken hatta doğumundan itibaren iki farklı dile maruz bırakıldığında bir şekilde iki dili de edinmektedirler.

İki dillilik günümüzde çok yaygındır ve dünyanın birçok yerinde giderek artmaktadır, yaklaşık olarak her üç kişiden birinin iki dilli veya çok dilli olduğu bilinmektedir. Genel olarak dünya nüfusunun yarısından fazlasının iki dilli olduğuna inanılmaktadır. ABD ve Kanada'nın her birinde, nüfusun yaklaşık %20'si evde İngilizce dışında bir dil konuşmaktadır. Bu rakamlar kentsel alanlarda daha yüksektir, Los Angeles'ta yaklaşık %60'a ve Toronto'da %50'ye yükselmektedir. Avrupa'da iki dillilik daha da yaygındır. Bu nedenle iki dilliler, nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Daha da önemlisi, yapılan araştırmalar, önemli bilişsel yeteneklerin gelişimi, verimliliği ve düşüşünün iki dillilerde tek dillilerden farklı olduğunu gösteriyor.

İki dilli insanlar, birçok nedenden dolayı çocukluk döneminde aynı anda iki dil edinirler:

Göçmen ebeveynlerden gelen çocuklar, günlük yaşamlarında dışarıdan çok sayıda hedef dil girdisi alırken evde ebeveynlerinin ana diline maruz kalmaktadır.

Bazı çocuklar, ebeveynleri iki dilli ve hatta çok dilli ise iki dilli hale gelebilir.

Bazen çocukların hayatındaki başka bir önemli kişi (büyükanne veya büyükbaba veya bakıcı gibi) onlarla sürekli olarak başka bir dilde konuşur ve böylece çocuk iki dilli hale gelir.

Bazen farklı kültürlerden gelen ebeveynler, her ebeveyn çocukla farklı bir dil konuştuğunda çocukların dil becerilerini etkiler. Bu durumda çocuk her iki dilde de akıcı hale gelebilir.

Erken çocukluktan bir süre sonra ikinci bir dil öğrenmek de mümkündür. Bu, dil bilimi okuyan veya sadece diğer kültürlerle ve dillere olan ilgileri nedeniyle olan insanlar için geçerlidir.

Dil Edinimi İçin Kritik Dönem

Dil öğrenmek isteyen kişinin yeni bir dili çok daha kolay edinebileceği kritik bir dönem olduğuna inanılmaktadır. Bu kritik dönemin doğumdan ergenliğe kadar sürdüğü söylenir. Bu dönemdeki çocuk, düzenli olarak maruz kaldığı herhangi bir dili kolaylıkla edinebilir. Bu görüşe göre ergenlik çağında beynin yapısı değişir ve bundan sonra yeni bir dil öğrenmek çok daha zor hale gelir.

Noam Chomsky'nin 1950'lerde yaptığı dil araştırması, çocukların dili edindiği araçları ve araçları anlamayı amaçlamaktadır. Chomsky, çocuğun doğuştan gelen sözdizimi ve anlambilim anlayışını öneren bir ilkeler ve parametreler sisteminden bahsetmektedir. Chomsky'nin teorileştirmesi, dile akademik yaklaşımlarda devrim yaratmıştır.

Dil edinimi için doğumdan bir süre sonra başlayan ve ergenlik döneminde sona eren kritik bir dönemin olduğu fikri, Chomsky'nin dil edinimini insanın biyolojik gelişimine entegre eden paradigma değişikliğinden bu yana dil çalışmalarının merkezinde yer almıştır. Erken dönemden itibaren, kritik dönem argümanı ikinci dil (L2) edinimini içerecek şekilde genişletildi, bu fikir büyük ölçüde anekdotla desteklendi: aksi yöndeki kanıtlara rağmen "çocuklar yabancı dilleri yetişkinlerden çok daha iyi öğrenir" (Goldberg, Paradis & Crago, 2008). Mayberry ve Kluender (2017) tarafından yapılan inceleme, ikinci dili edinmeye ilişkin mevcut literatürü açıklar ve önemli açıklamalar ve içgörüler sunmak için farklı yaşlarda, genellikle birinci dil (D1) olarak Amerikan İşaret Dilini (ASL) öğrenen bireylerin araştırmalarından elde edilen güncel ampirik kanıtları ekler.

Dil edinimi araştırmalarından elde edilen en iyi bilinen iddialardan biri, dil öğrenme kapasitesinin, dil öğrenimi için diğerlerinden daha uygun olan belirli zaman pencereleriyle (aka 'kritik' veya 'hassas' dönemler) olgunlaşma değişiklikleri tarafından kısıtlandığıdır. Kritik dönem hipotezi (CPH) için kanıtlar, yaşı dil kazanımı için çok önemli bir belirleyici olduğunu ve dil öğrenme kapasitesinin yaşla birlikte azaldığını gösteren bir dizi kaynaktan gelir. Sadece bir örnek vermek gerekirse, Hartshorne, Tenenbaum ve Pinker (2018) tarafından yakın zamanda yapılan bir araştırma, çok büyük bir veri setine dayalı olarak, dilbilgisi öğrenimi için 'keskin bir şekilde

tanımlanmış kritik bir dönem' ve sonrasında istikrarlı bir düşünüş belirledi. Konuşmacılar, dilbilgisi performansını etkileyen yaş dışı faktörlerden (örneğin, deneyim miktarı) kritik dönem etkilerini çözmelerine izin verdi. CPH için diğer kanıtlar, kritik dönemde (Curtiss, 1977) dilsel girdiden yoksun bırakılan ve sonuç olarak dili gerektiği gibi edinemeyen kişilerle yapılan araştırmalardan gelmektedir. Ayrıca, nörobiyolojik araştırmalar, kritik dönemlerin, özellikle gramer olmak üzere, dil işleme için nörolojik alt tabakayı etkilediğini göstermiştir (Wartenburger, Heekeren, Abutalebi, Cappa, Villringer & Perani, 2003).

“Dil Edinmek” İle “Dil Öğrenmek” Arasındaki Fark Nedir?

Dil, seslerden oluşan gelişmiş bir iletişim aracıdır ve insanlarda var olan doğal bir yeti sayesinde kendiliğinden edinilir. Her çocuk kendi dilini önce duymaya başlar ve duyduklarını taklit ederek dili edinmeye başlar. Aslında ortada bilinçli öğrenme-öğretme durumu söz konusu değildir. Dil öğrenmek ise, kişinin istemli bir şekilde uğraşmasını gerektirirken aktif çaba da gerektirmektedir. Dil öğrenme bir süreçtir.

Günümüzde okullarda yabancı dil “öğretimi” okul öncesi dönemde başlamaktadır. Fakat çocuk anaokulunda öğretilen yabancı sözcükleri kullanmadığı zaman unutulur. Bunun yanı sıra “dil edinimi” sürekli devam etmektedir. Çocuklarına yabancı dil öğretmen isteyen ebeveynlerin bu iki durum arasındaki farkı iyi bilmesi gerekmektedir. 3-6 yaş arasındaki çocuklara ikinci bir dil öğretmeye çalışmak çocuğu iki farklı dil ortamında büyütmek kesinlikle birbirinden çok farklıdır. Yapılan çalışmalara göre ikinci dil öğreniminde 4-6 yaştaki çocuklar, 7-9 yaş arası çocuklardan daha yavaş ilerlemektedirler. 4-6 yaş arası çocukların kendi anadillerine hâkim olamayışları, öğrendiklerini paylaşacak ortamın kısıtlı olması ve okuma-yazma becerilerinin henüz gelişmemiş olması buna sebep olarak gösterilebilmektedir. İki farklı dille büyütülen çocuklar ise aktif bir şekilde iki dili de duyarak kullanmaya devam ederler. Bu yollarla edindikleri diller daha kalıcı olmaktadır.

Dilbilimci Stephen Krashen dil edinimi ve dil öğrenimi konusunda önemli çalışmalar yaparak ‘‘Second Language Acquisition and Second Language Learning’’ isimli çalışmalarında birçok teorisini detaylı bir şekilde anlatmıştır. Dilbilimci Krashen’a göre dil edinimi için hedef dilin dilbilgisi kuralları önemli değildir. Kişinin hedef dili konuşabilmesi için o dilde yeterince dinleme yapması ve o dile maruz kalması gereklidir. Krashen’a göre dil edinimi dili öğrenen kişinin bilinçdışı maruz kaldığı mesajların birleşmesiyle gerçekleşmektedir. Dili öğrenmekte olan kişi önce dili kullanmakta aktif olmadığı ‘sessiz bir dönem’ yaşar, bu evrede hedef dildeki anlamlı mesajlarla içiçe olarak bir birikim yaşar. Bu evreye ‘kuluçka’ evresi denmektedir. Dili öğrenme ve dili edinme arasındaki temel fark öğrenmenin bilinçli, dil edinmenin ise bilinçaltı sürecini ifade etmesidir. (Krashen, S. (1981, 2002). Second Language Acquisition and Second Language Learning. California, Pergamon Press.)

Dil edinimi ve öğrenimi üzerine ciddi çalışmalara imza atan Noam Chomsky dilin en etkili öğrenme şeklinin anadil edinimine yakın bir öğrenmeyle gerçekleşeceğini vurgulamaktadır. Dilbilimci Chomsky ve Krashen, ikinci dili edinmek isteyenler için gramer kurallarından başlamanın hatalı bir yöntem olacağını altını çizmektedirler. Onlara göre dilbilgisi kuralları doğal edinim sürecini yavaşlatarak konuşma becerisinin de gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir.

Chomsky göre, doğal bir dil edinimi sistemiyle doğan çocuk, dil çözümlemesi için ön oluşuma sahiptir. “Dil edinimi sistemi, öbek yapı kurallarını ya da temel evrensel dil ilkelerini içerir. Çocuk, bu sistem ile dil girdisi üzerinde işlem yapma ve o dilde bulunan kurallara dayanarak varsayımlar oluşturma olanağı bulur. Varsayımları sınyarak, doğal dilinin sözdizimsel kurallarına ilişkin kesin kavramlar oluşturur.” (Peçenek, 2008: 68-72).

İki Dili Eşzamanlı Edinmenin Avantaj Ve Dezavantajları Nelerdir?

İki farklı dili doğal ortamlarda edinmenin avantajlarından bahsetmek istersek;

İki farklı dil iki farklı düşünme biçimini geliştirmeye yardımcı olur.

Farklı kültürleri yakından tanıma fırsatı sağlar.

Farklı bakış açısı kazandırır.

Hafızayı güçlendirir.

Başka dilleri öğrenmeye yardımcı olur.

Kişiyi özgüven kazandırır.

Kişinin sosyalleşmesine katkıda bulunur.

Eğitim hayatını ve iş hayatını olumlu yönde etkiler.

Öte yandan, iki dilliliğin dezavantajlarından birkaç tanesine gelecek olursak;

Dil ediniminde bariz bir gecikme yaşanabilmektedir.

Öğrenme zaman alıcı ve maliyetli olabilir.

Her iki dile de tam anlamıyla hâkimiyet geliştirilemeyebilir.

İki fonolojik, sözcüksel ve dilbilgisel sistem arasındaki çatışma yaşanabilir.

Ve her iki dilde kelime dağarcığında bir azalma ihtimali olabilmektedir.

Dildeki akıcılık gecikebilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yabancı dil öğreniminde ana ilke dili içselleştirilmek ve dilin kurallarını edinmektir. Anadile yakın bir öğrenimin gerçekleşmesi için dilin içselleştirilmesi gereklidir. Bu sebeple dilin öğrenilmesi ve edinilmesi için de pek çok kuram ve yöntem bulunmaktadır. Krashen ve Chomsky gibi dilbilimcilerin ileri sürdükleri düşünceler dil öğrenimi konusunda önemlidir. Chomsky dilbilgisi odaklı dil öğretiminin etkili olmadığını savunmaktadır. Bu yöntem yerine dilin bilgisini cümle yaratma seviyesinde vermenin daha mantıklı olduğu görülmelidir. Dil öğretim yöntemlerini birbirinden kesin çizgilerle ayırıp tek bir yönteme bağlı kalmak yerine; ihtiyaç duyulduğundan hangisi gerekli ise onu kullanmanın daha doğru bir yöntem olduğu vurgulanmaktadır. Yöntem ve metotların hemen hepsi farklı bir eksikliği gidermeye yöneliktir. Bu gerçekten hareketle öğretici seçici olmalıdır. Dil yetisi, her insanda doğuştan vardır. Edinilen dil kodları anadilin özellikleriyle sınırlansa da ikinci dil edinimi için de kullanılabilir.

KAYNAKÇA

Goldberg, Paradise & Crago, (2008), Lexical acquisition over time in minority L1 children learning English as L2, Cambridge University Press. Applied Psycholinguistics, 29(01):41 – 65.

Krashen, S. (1981, 2002). Second language acquisition and second language learning. California, Pergamon Press, Studies in Second Language Acquisition, 5(01):134.

Peçenek, D. (2008). Yabancı Dil Öğretiminde Dilbilgisi, Dil Dergisi, 141:67-84.

Wartenburger, Heekeren, Abutalebi, Cappa, Villringer & Perani, (2003), Early setting of grammatical processing in the bilingual brain, Neuron, 9/37(1):159-70.